

הוצאה

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא:

(שבת צו, ב) מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא, הוצאה גופה היכא כתיבא, אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה, משה היכן הוה יתיב במחנה לוויה ומחנה לוויה רשות הרבים הוא, וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו לרשות הרבים. ולענין העברת ד' אמות מסיק הגמ' שכל ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה.

וכתב הרמב"ם (שבת יב, ח) וז"ל הוצאה מרשות מלאכה מאבות מלאכות היא, ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו, הרי הוא אומר בתורה (שמות ל"ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא, הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה, וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע **הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב**. משמע מדברי הרמב"ם שס"ל כשיטת בעה"מ ועוד כמה ראשונים שגדר מלאכת העברת ד"א הוא כמו הוצאה, דהיינו שמקומו של אדם הוא ד"א, והמעביר חפץ חוץ לד"א הוי כמוציא החפץ מרה"י לרה"ר. ויש בזה נ"מ, שהעושה אב ותולדה ידיה אינו חייב אלא אחת.

פחות פחות מד' אמות

על פי דברי הראשונים הנ"ל יש ליישב קושיא עצומה, דהנה מבואר ריש פרק מי שהחשיך (קנג, ב) שמותר מה"ת לטלטל פחות פחות מד' אמות. שמי שהחשיך לו בדרך התירו לו לטלטל הארנק שלו פחות פחות מד' אמות. ואם נאמר שאסור מה"ת, לא היו מתירין לו משום הפסד ממון. וק' למה לא נאמר ח"ש אסור מה"ת. ובשלמא ב"זה עוקר וזה מניח" שג"כ אינו אסור אלא מדרבנן, י"ל שאין כאן חצי שיעור של מלאכה, אלא "חצי מלאכה", אבל בפחות פחות מד"א חסר רק בשיעור של הוצאה.

וכתב הריטב"א (שבת עד, א) וז"ל ומיהו במעביר פחות פחות מארבע אמות ליכא אלא איסורא דרבנן כדמוכח בכל דוכתא, **דבהא ליכא שום עקירת חפץ ממקומו**.

ונראה שכוונתו עפ"י שיטת הראשונים הנ"ל, שגדר מלאכת העברת ד' אמות ברה"ר הוי כהוצאה מרשות לרשות, ולכן כ' הריטב"א שהעברת פחות מד' אמות ג"כ הוי בגדר **חצי מלאכה**, דאין עקירה ממקומו כלל, דרק אם מוציאו חוץ לד' אמות נחשב שהוציאו ממקומו.

שמא יעבירנה

והנה כידוע גזרו חז"ל שלא לתקוע שופר ולא לקרא מקרא מגילה בשבת, משום גזירה שמא יעבירנה ד"א ברה"ר.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן קפח) הביא בשם מהר"י אסאד (חא"ח סי' פ"ז) דאי נימא דבזה"ז ליכא רה"ר אמאי אין מתירין שופר ולולב בשבת, דל"ש גזירת שמא יעבירנו ברה"ר, ואין לגזור גזרה לגזרה לעקור מצוה של תורה. וביותר תיקשי לפמ"ש"כ התוס' במגלה וסוכה דהא דלא נקט שמא יוציא מרה"י לרה"ר משום דלפעמים אין שם חיוב חטאת שלא היתה עקירה ראשונה לשם כך. והעלה דדוקא במה דממשכן ילפינן בעינן דומיא דדגלי מדבר, אבל מעביר ד"א הלכתא גמירי לה, לא בעינן ששים ריבא. ואע"פ ששיטת בעה"מ ועוד כמה ראשונים שחיוב מעביר משום הוצאה, אבל הרמב"ם אינו סובר כן כמ"ש הפרמ"ג, ולכן נקט הש"ס שמא יעבירנה דנ"מ גם בזה"ז. אבל לכאורה זה תמוה שפשטות לשון הרמב"ם הוא כמו הראשונים שגדר העברת ד"א הוא כמו הוצאה מרשות לרשות.

ותמה עליו מהרש"ם, לדבריו איך יפרנס מ"ש הפוסקים בדין תכשיטין דלא גזרינן בזה"ז משום דליכא רה"ר, והרי כל גזירת דלמא שלפא ומחויא הוא מחשש העברה ברה"ר.

עוד הביא משו"ת בשמים ראש (סי' שנ"ט) שכתב וז"ל שאלתי את פי מורי בכמה איסורין הוצאה בשבת אנו סומכין על שאין לנו רה"ר עכשיו ואין לנו לגזור כ"כ, מעתה למה לא יתירו ב"ד את התקיעה והלולב בשבת שכל עיקרו אינו אסור אלא שמא יוציאנו או יעבירנו. והשיב לי וכי יעלה על הדעת שמשום איש א' שיטעה ראוי לעקור מצוה מכל ישראל, אלא שבתחלת מ"ת ניתנו המצות לעשותן בארץ בזמן שיושבין עליו, ולאחר מיכן מסרו הכתוב לחכמים יודעי העתים והם ראו לחזק ביותר את השבת כי הוא היותר עיקר וחיוב לנו, לפיכך כל שאפשר שיבוא שום קלקול בזמן מה עקרו אפילו מצוה, כי יש כח ביד ב"ד מזמן עזרא ואילך, כי הכתוב מסרו לחכמים לאחר הגלות, וכשאנחנו נחזור להתיר הנטילה והתקיעה אתי לזלזולי, לפיכך מניחין אותן כמנהגן.

ותמה עליו מהרש"ם דהא שופר ולולב הם מצות הגוף ואינן תלוין בארץ כלל, אולם הדברים עתיקין למאי דמבואר בספרי ורש"י (סו"פ עקב) "ושמתם את דברי" - אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצות, הניחו תפילין וכו' דכשיחזרו לא יהיו חדשים בעיניהם. ומציין לדברי הרמב"ן שכתב (פ' אחרי) עה"פ "ותטמא הארץ וכו'", שביאר דעיקר שלימות קיום המצות הוא בא"י, ולכן כל הדר בחו"ל כאלו אין לו אלוך וכו'. וכיון דבזמן המקדש בא"י היה דין רה"ר ותקנו שלא יתקעו בגבולין בשבת, שוב גם בזה"ז אין לתקוע דכל חיוב המצות בחו"ל משום עשיית ציונים כשיחזרו לא"י, ולכן אין לתקוע בשבת שהרי כשיחזרו לא"י יהיו פטורין במקום שאין ב"ד.

עוד הביא משו"כ בשו"ת שו"מ (מהדו"ק ח"א סי' קי"א), וז"ל שח לי הרב המופלג מו"ה פייביל שרגא נ"י מבוטשאטש שהקשה להרב הגאון אבד"ק בוטשאטש מהר"א תאומים נ"י דבזה"ז לכאורה ל"ש גזירה שמא יעבירנו, דעכשיו ליכא רה"ר כלל ול"ש חשש תורה, ין למר דאף דבטל הטעם הו"ל דבר שבמנין, דזה אינו לפמ"ש בתוספת שבת (סי' ש"ג ס"ק ל"ו) דכל דבר דבשעת שתקנו חז"ל הגזירה היה מקומות שלא היה שייך החשש, שוב גם בזה"ז בטל הגזירה, וה"ה כאן. והשיב לו אבי מורי הגאון נ"י דמנ"ל שבזמן הש"ס לא היה הגזירה כוללת בכל מקום, וע"ז הקשיתי לו דהרי בשופר כ"מ שהיה ב"ד לא גזרו והיו תוקעין, א"כ ממילא בזה"ז מהראוי שיהיה כמו בזמן הש"ס במקום שהיה ב"ד, ומידי דהוה אגלוי שכתב הפר"ח כיון דהיו מקומות שלא חשו לגלוי דלא היו נחשים ועקרבם, כל שבטל הטעם הוה כאותן מקומות שלא גזרו, אף דיש לדחות דשאני התם דבאותן מקומות לא היה החשש כלל דליכא נחשים שם, אבל כאן בשופר בכ"מ היה שייך הגזירה דרבה רק שבמקום ב"ד לא חשו דהב"ד מזכירו, אבל כעת שבעוה"ר אין ב"ד סמוך בשום מקום וא"כ אדרבא אין מקום להיתר כלל. אבל מ"מ יש לומר כיון דעכ"פ לא היתה גזירה כוללת בכל מקום שפיר יש לומר דכל שבטל הטעם בטל הגזירה.

וכן קשה במגלה דגזרו משום שמא יעבירנו, הא במוקפת חומה לא שייך ד' אמות בהעברה ברה"ר, א"כ שוב עכ"פ לענין מוקפין חומה בטל הטעם בזה"ז, והיו מקומות שלא היה שייך החשש.

נשק

כתוב בשו"ע (או"ח שא, ז) כל היוצא בדבר שאינו תכשיט ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר, חייב. וכל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול, אסור לצאת בו ואם יצא, פטור. ואשה לא תצא בתכשיטים שדרכה לשלפם (פי' להסירם מעליה) ולהראותם. הלכך לא יצא איש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס (פי' מגן) ולא באלה ולא ברומח ולא בכלים שאינם תכשיט, ואם יצא חייב חטאת, ולא בשריון ולא בקסדה (פי' כובע של ברזל) ולא במגפים (פי' אנפלאות של ברזל), ואם יצא פטור שהם דרך מלבוש.

ולענין חיל האם מותר לו לישא נשקו ברה"ר, עי' בשו"ת דברי יציב (או"ח סימן קמח) דלכאורה הרי משנה ערוכה בשבת לא יצא האיש לא בסייף וכו' ואם יצא חייב חטאת, רא"א תכשיטין הן לו, וחכ"א אינן אלא לגנאי שנאמר וכתתו וגו'. ואיפסק להלכתא דחייב חטאת, אך מביא משו"כ בערוה"ש (ס"ק נ"א) שהטעם מפני שדברים אלו אינן תכשיטים בעצמם ורק לבעלי מלחמה הם כבגדיו, ולכן לסתם בנ"א הרי הם משא, אבל לבעל מלחמה דהוי כבגדיו מותר לו בכה"ג שתלויין בבגדיו.

עכ"פ בנידון דידן, כשהחוק והמשמעת מחייבים שיהיה נשקו עמו בכל מקום, לא גרע בבעל מלחמה מקמיע לחולה. וגם יש להוסיף דכשיעבור ע"ז ויגיע לו עונש, יש לחוש שאיזה ממונה עליו יוכל ברגזנותו לשלחו

למקום שמסוכן טפי, וזה ג"כ בכלל "אין מדקדקין בפקו"נ". ומכיון שבזממה"ז ליכא רה"ר דאורייתא, כמבואר כן בסימן ש"ג ס"ח לגבי תכשיטין, ואף שבברכ"י (סימן שמ"ה אות ב) כתב דאין ראייה מזה, מ"מ כתב בעצמו שם דלא כהרב מהר"י פראג'י אלא דרוב הנראה לעינים ס"ל כסברא זו דבעינן ששים רבוא, ובישויע"ק (שם סק"ד) כתב שהסכימה דעתו להקל ברה"ר האידנא דרבו דעות המקילים על המחמירים, וכדעת הט"ז והמג"א, וכן עמא דבר לענין עירובין שנהגו בכל מקום כן, ובפרט בנ"ד דהוי במדבריות דהוא כרמלית, נראה ששומעין להקל בזה כהערה"ש בכה"ג שהחיוב עליו לשאת הכלי זיין כשהוא על בגדו.

אבל כתב ששמע שהרבנים בארה"ק אסרו בזה כיון שהרבה פעמים מטלטלים הכלי זיין ביד, וגזירה קרובה איכא גם כשמלוכש בו שמא יטלו בידו, ואם כן ליכא לכל ההיתרים הנ"ל כלל.

תכשיטים לנשים

ולקמן (סימן ש"ג סעיף י"ח) כתוב שהאידנא נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין, ויש שאמרו דמדינא אסורות, אלא שכיון שלא ישמעו, מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות. ויש שלימדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן משום דהשתא דלית לן רשות הרבים גמור הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית, ודינו כחצר שאינה מעורבת, ומותר. וכתב הרמ"א ד"א עוד טעם להתיר דעכשיו שכיחי תכשיטין ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דילמא שלפא ומחויא כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק בשבת ולא הוי שכיחי. ומיהו טבעת שיש עליה חותם לאשה ושאין עליה חותם לאיש, דתנן בה חייב חטאת, אף בכרמלית אסור אפילו לדידן. ויש מי שאומר שבזמן הזה שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם, הרי זה להם כתכשיט, ושרי. ולפי זה אפשר דכיון שנהגו עכשיו הנשים לצאת בטבעת שיש עליה חותם הרי הוא להן כתכשיט, ושרי.

מפתח הקבוע בחגורה

כתוב בשו"ע (או"ח שא, יא) דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו, כגון מפתחות נאות של כסף כמין תכשיט אסור, שהרואה אומר שלצורך תשמיש מוציא, ויש מתירים אם הוא של כסף. וכתב הרמ"א דמ"מ אסור לצאת בתיק של בתי עינים שקורין בריל"ין (משקפיים) אף על פי שהתיק הוא של כסף, דהבתי עינים בעצמם הם משוי. ואם המפתח של נחושת וברזל, אפילו מחובר וקבוע בחגורה, אסור, ויש שכתבו שנוהגין בזה להתיר.

וכתב המשנ"ב (ס"ק מה) דדוקא כשהוא מחובר וקבוע בראש החגור ועשוי כעין זענקעל, הוא כעין קרס או מה שאנו קורין שפראנצקעס, לחגור בו דאז אמרינן כיון שהחגורה מדובק בברזל של המפתח והם כחתיכה אחת אף על פי שהברזל עשוי ג"כ כעין מפתח לנעול בו בטל המפתח לגבי החגורה, אבל כשקובע ומחברו באמצע חגורה אסור דאין המפתח בטל לגבי האזור, דאין שייך להאזור כלל. וע"כ אותן האנשים שמורין לעצמן היתר לשאת בשבת מחמת שתלוי המפתח בברזל הקבוע בחגורה, וכ"ש במה דתלוי רק בקשר של קיימא, הוא טעות דאין היתר אלא אם המפתח גופא עשוי מתחלתו כעין זענקעל דוקא דאז בטל לגבי החגורה. ואם המפתח הוא של כסף והוא קבוע בחגורה באמצע, אף דבזה אינו גוף אחד עם החגורה מ"מ יש מתירין מצד שהוא תכשיט, ויש אוסרים.

שעון כיס

עוד כתב המשנ"ב שלשאת את המורה שעות (שעון) בבגדיו חוץ לעירוב אסור לכו"ע, שאין שייך על זה שם תכשיט כיון שאינו דרך מלבוש, והמוציאו לרה"ר חייב חטאת. ואפילו אם הוא מחובר לרביד הזהב שנושא על צווארו שהוא תכשיט ג"כ איסור גמור הוא, דהמורה שעות יש לו חשיבות בפני עצמו ואינו בטל לגבי רביד.

ועי' בבית"ל שמאריך יותר וכתב שלענין נשיאת המורה שעות חוץ לעירוב בתוך הכיס שהוא פשוט יותר מביעתא בכותחא דאין שייך שם תכשיט בטמון בכיסו, וכ"כ בח"א (כלל נ"ו) ובזכרו תורת משה. ומה שהזכירו איזה אחרונים שם תכשיט על המורה שעות, היינו לענין שיהא מותר בטלטול ואינו מוקצה, שיש מחמירין גם בזה. ואפילו אם ירצה לתלותה בשלשלת על צווארו ושיהיה המורה שעות מגולה לעין הכל ג"כ אסור, דהא עיקרו נעשה לכתחלה להשתמש בו, וגם כל מי שנושא סתמא כונתו בשביל תשמיש לידע בעת הילוכו את השעה, אלא שממילא מתקשט בו ג"כ. והראיה שבזמן שהוא מתקלקל ואינו הולך אין דרך בני אדם לשאת אותו. וכיון שהוציאו להשתמש בו, אפילו בעשויה לשם תכשיט ג"כ מתחלה מוכח בירושלמי (פרק במה אשה

הלכה ג) דיש בזה חיוב חטאת. וז"ל הירושלמי היתה עשויה לכך ולכך, (היינו שהטבעת עשויה לשם חותם ולשם תכשיט) הוציאה לחתום בה חייב, הוציאה לשם תכשיט פטור. ואפילו אם הוציאו בפירוש לתכשיט בלבד ג"כ אסור, דלדעה ראשונה בסי"א בודאי אסור דהרואה יאמר לצורך תשמישו הוציאו, ואפילו לדעה שניה דמתיר היינו דוקא בשהוא ניכר שהוא לתכשיט דאין אדם עשוי לעשות מפתח מכסף וזהב כמש"כ הלבוש, משא"כ במורה שעות.

וגם יש בזה חשש דשליף ומחוי אף לאיש, שטעם הפוסקים דמתירין בתכשיט לאיש הוא משום דאין דרך איש להראות לחבירו, משא"כ במורה שעות ידוע דדרך להראות לחבירו את השעות, וגם לראות בעצמו ובתוך כך טלנו בידו ואתי לאתויי ד"א.

ואפילו אם יש לו ג"כ רביד הזהב על צוארו שהוא תכשיט לו ממש, ג"כ אין המורה שעות בטיל לגביה אף שהוא חשיב יותר, וכמו שפסקו הפוסקים בנדן של סכין, ותיק של בתי עינים אף שהם של כסף מ"מ אין הסכין והבתי עינים בטילין לגביה משום דאין אומרים נעשה בתי עינים לתיק אלא נעשה תיק לבתי עינים, ה"ה הכא אין אומרים נעשה מורה שעות להשלשלת אלא נעשה שלשלת למורה שעות.

ומסיים הביה"ל וז"ל והארכתי בכל זה להוציא מדעת גדול אחד שכתב להקל בזה אגב שיטפיה, ולא הביא לדבריו שום טעם וראיה, וביותר אתפלא שכתב שם בעצמו שהאחרונים אסרו דבר זה וגם החכם צבי מכללם, ואיך חלק עליהם בסברא בעלמא. היוצא מדברינו דבכל גווני אין צד להקל בזה, ובפרט דלדעת כמה פוסקים יש גם בזמנינו דין רה"ר גמורה כמבואר לקמן (סי' שמ"ה) ויש בזה חשש חיוב חטאת, דדרך הוצאה הוא בכך. ה"גדול" שאילוי כוון הביה"ל הוא בעל שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סימן לא) וז"ל ועל דבר הזייגער (שעון) עם רביד של זהב, על דעתי הוא מותר לשאת, ואף שהח"ץ לא נשא רק במקום שיש עירוב, וכך כתבו האחרונים, לפע"ד כל שהוא לבוש בבגדיו ובפרט שהוא עם רביד זהב ודאי מותר אף במקום שאין עירוב דהוה תכשיט ולא משא, כן נלפע"ד בפשיטות.

ועי' בערוה"ש (סעיף סב) שכתב דברים חריפים, וז"ל ומדברים אלו שנתבארו יש ללמוד דמורה שעות שקורין זייגער"ר אפילו הוא נאה מאד והוא מזהב טהור אסור לצאת בו ויש בזה חיוב חטאת ברה"ר והמקיל בזה עתיד ליתן את הדין דפשיטא דכלי תשמיש הוא כדי לידע השעות אלא שמייפין אותו כמו שמייפין כל כלי תשמיש וראיה דהא אם יתקלקל ולא ילך זמן רב יצניענו ולא ישאנו עד שיתקנו ואף אם תולין בו שלשלת זהב העשויה לתכשיט מ"מ פשיטא דהוא לא בטל לגבי השלשלת יותר משהציצית לא בטלי לגבי בגד ולכן במקום שאין עירוב אסור לישא המורה שעות בשבת על גופו ולא מפני החומרא אלא מעיקר הדין והנושא חייב חטאת ומי שטועה לעשותו כתכשיט הוא טועה בדבר משנה דתכשיט אינו אלא בדבר שאינו כלי לשום תשמיש אלא לתכשיט כמו נזמים וטבעות ושלשלאות של זהב אבל כל דבר שעיקרו עשוי בשביל איזה דבר הוא כלי תשמיש ולא תכשיט.

וכ"כ בשו"ת דברי חיים (או"ח ח"ב סימן לג) וז"ל ואשר שאל אם לטלטל המורה שעות, בודאי בלא עירוב אסור לטלטל המורה שעות אפילו של כסף, האיך יעלה על לב איש להתיר, אם משום תכשיט הא המנהג שהמורה שעות מונח בבתי ידים הנקרא טאש או קעשינע בלשון פולין, וא"כ הרי הוא מכוסה ומאי שם תכשיט עליו. ואי משום שבטל לגבי השלשלת שהוא זהב או כסף, זה אינו כלל כמבואר ברמ"א סי' ש"א (סעיף י"א) גבי תיק של בתי עינים, ואי דיתלה המורה שעות על הבגד מבחוץ זה בודאי לא מיקרי תכשיט, וגם חיישינן דמחכו עליו ואתי לאתויי, דהוא דרך שחוק להתלות מורה שעות מבחוץ.

שעון יד

ידועים הם דברי מרן בעל האגרות משה (או"ח ח"א סימן קיא) שדן בשעון שלובש על גוף ידו אם יש לחוש להוצאה בשבת, וכתב שיותר נוטה שנחשב לבישה ממש. ומביא ראיה מטבעת (או"ח שא, ט) שיש עליה חותם לאיש שאין עליו איסור הוצאה, אף שתשמישו הוא למלאכה שאסורה בשבת, וכשיתקלקל החותם לא ילבישונו ומ"מ מותר, משום דכיון דהוא על גופו ממש הוא לבישה שאין בה איסור הוצאה אף שאינו תכשיט כלל, ועיקר עשייתו הוא לתשמיש. וכן ב"ח כלים (שבת דף קכ) נחשב סודר שבצוארו, ופרש"י ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו, וכוונת רש"י הוא שעיקר הלבשה לכך, דאם עיקרו לחמום לא היה נאסר אף שתלויין

ראשיו שהם בטלין לעיקר הבגד, אלא מפרש שעיקר הלבישה היא לתשמיש זה שיקנח פיו ועיניו בראשיו התלויין, ומ"מ כיון שנלבש על צוארו היא לבישה שמותר. ולכן אף בשעון כשמלבישו על בשרו ממש הוא לבישה שיש להתיר, אף שעיקר הלבישה הוא לתשמיש. אבל מ"מ אף שמטעם זה אין למחות באלו שנושאים אותו כשהוא לבוש על ידו ממש, ראוי לכל בן תורה וירא שמים שלא ללבושו בשבת כדי שלא יבואו להקל בכל שעון, ושלא יבואו להקל בשעון זה להלבישו על הכתנת שהרבה לא ידעו להפריש, וכן אני מצוה לתלמידי.

גם בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יא סימן כח) דן בזה אם מותר לצאת בשעון יד של זהב בשבת חוץ לעירוב. עי"ש שהשואל כתב לעיין במשנ"ב ובבה"ל (סי' ש"א ס"ק מ"ד) שכל דבריו הם סובבים והולכים על שעון כיס ולא דיבר בשעון יד, וכל טעמו הוא משום שהשעון מכוסה בכיס, א"כ דוקא בשעון כיס, אבל שעון של יד שהוא מגולה ויש בו גם משום תכשיט אפשר דעתו להקל בזה. ותמה עליו הצי"א איך עלה על דעתו לומר שאפשר דבשעון יד יודה גם בעל המשנ"ב יקל בזה, ראשית איך כותב דכל טעמו של המשנ"ב לאסור הוא משום שהשעון מכוסה בכיס, הא הרי בבה"ל כותב מפורש ההיפך מזה, שאפילו אם ירצה לתלות בשלשלת על צוארו ושיהיה המורה שעות מגולה לעין הכל ג"כ נראה דאסור, וא"כ ברור שחל גם על שעון יד של זהב, ואפילו בשיש בו גם משום תכשיט.

על כן ברור איפוא שאליבא דהמשנ"ב אסור בהחלט לצאת חוץ לעירוב אפילו בשעון יד ואפילו אם הוא של זהב או כסף, ולא מועיל כלל מה שהוא מגולה ומה שיש בו גם משום תכשיט.

אמנם לעיקר הענין כתב שיש כמה פוסקים שמתירים אפילו בשעון כיס, וכתב שגם מהדברי חיים (ח"ב חאו"ח סי' ל"ג) האוסר בשעון כיס, יש ג"כ מקום לדייק שמהת בשעון יד של זהב יודה להתיר, כי כותב בהדיא טעמא דאיסורא מפני שמונח בכיס ומאי שם תכשיט עליו, ואי יתלה המורה שעות על הבגד מבחוץ זה בודאי לא מיקרי תכשיט וגם חיישינן דמחכו עליו ואתו לאתויי דהוא דרך שחוק להתלות מורה שעות מבחוץ עיין שם, דוק מזה הא בשעון יד שמגולה ואינו דרך שחוק כי אם דרך כבוד יודה גם הד"ח דמיקרי תכשיט.

אבל מסיק דיש לדעת ברור דאליבא דהגאונים משנ"ב וערוה"ש ודעימיהו בסברותיהם ונימוקיהם אסור בהחלט לצאת חוץ לעירוב אפילו בשעון של יד של זהב או כסף והדומה לזה, ולא מהני שום יפוי או ציפוי שיעשו עליו להוציאו מתורת כלי תשמיש.

גם בשו"ת תשובות והנהגות (כרך ה סימן קד) נשאל אודות לישא בשבת ברה"ר שעון יד יקר שמתנאה בשעון ואינו רק לתשמיש, וטוען השואל דמה דהבה"ל (סי' ש"א סעיף י"א ד"ה בזה) אוסר אפילו כשהשעון מגולה לעין כל, הוא רק כשאין כוונתו להתקשט בו אלא שממילא מתקשט בו, ובכה"ג אוסר כיון שנושאו לתשמיש ולא כתכשיט, אבל בגוונא שרצונו בשעון נאה להתנאות בו, הוי כתכשיט ומותר.

השיב הגר"מ שטרבך שליט"א שגם בכה"ג נושאו בעיקר לשימוש, שהרי אם השעון אינו הולך לא ילבש אותו לתכשיט, רק אגב שימושו מחפש שיהא גם להתקשט, וא"כ הרי נושאו לשימוש שאסור מדאורייתא. ומה שמביא מספר "מנורה הטהורה" שכשנעשה לשימוש ולתכשיט איסורו רק מזרבנן, נראה דל"ד, דזהו רק כשצריך לשניהם, אבל כאן הרי עיקר כוונתו לשימוש ובזה הרי הוא כנושאו לשימוש בלבד (ומפוי בירושלמי דתכשיט שנושאו לשימוש חייב חטאת).

ועוד אעיקרא דדינא פירכא, שתכשיט היינו שעשוי להתנאות בו לאחרים תדיר, אבל כאן השעון לא נעשה לאנשים רק לעצמו שנהנה בזה שיש לו שעון יקר, ואינו מראהו אלא לעתים רחוקות, ונראה שגם שעון יד של זהב רק לעתים רחוקות הוא מתנאה לאחרים במה שיש לו שעון יוקרתי וא"כ אינו כתכשיט, שדין תכשיט שנעשה כבגדו הוא רק כשעשוי להתנאות בו לאחרים.

ומה שהתיר הגר"מ פינשטיין והגר"ץ דושינסקי מצד דכשצמוד על ידו הוא נחשב כמלבושו, כבר ביארתי במק"א (ח"ב סי' קפ"ד) דאינו נעשה כלבושו אלא משמש לו כלבושו, אבל כשהוא לתשמיש לא נעשה כלבושו.

וכתב שלמעשה אף דיש מגדולי הפוסקים שהתירו, אבל שומר נפשו ירחק מזה, ואפילו בכרמלית, וכ"ש בעיירות גדולות שמצויות היום שיש חשש רשות הרבים דאורייתא, וכל שומר שבת כראוי לו שכרו הרבה מאד על פי פעלו, וכמדומני שהחרדים והמדקדקין נוהגין לזהר בזה, ואין לשנות.

ובשו"ת יביע אומר (ח"ט או"ח סימן קח) הביא מכמה גדולים שהתירו וביניהם שו"ת הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר (עמוד קלב, ב) וז"ל בספר דרכי נועם (ח"ב עמוד רעד) כתב יש מתירים לצאת בשעון יד לרשות הרבים בשבת, משום דהוי תכשיט גמור. וכך השיב לי מו"ר הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר, וזה תוכן דבריו גדולים וטובים ממני הורו להתיר לצאת בשעון יד בשבת, ומהם הגאון רבי שמואל בנימין סופר (בעל שו"ת כתב סופר). וכ"כ הגאון מהרש"ם בתשובותיו (ח"ג סי' שט, וח"ה סי' לד), ובספרו דעת תורה א"ח (סי' שא), שלענין הלכה נראה שכל שהשרשרת של השעון צמודה היטב אל השעון ואי אפשר להפרידם בנקל, מותר לצאת בהם לרשות הרבים. גם הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי רבה של העדה החרדית בירושלים העלה להקל, והובאה תשובתו בירחון המאור (חודש אדר תשי"ח),

ואף על פי שפסק בשו"ע (שא, יא) דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו כגון מפתחות נאות של כסף העשויים כמין תכשיט אסור לצאת בהם, שהרואה אומר שלצורך תשמישו הוא מוציאן, א"כ הרי גם השעון יד, אפילו הוא של זהב, עשוי גם לתשמיש, י"ל דשאני מפתח וכיוצא בו, שצריך להוציאן מעליו בשעת תשמישן, משא"כ שעון יד, שגם בשעת תשמישו, הוא נשאר מונח על ידו, ובהבטה בעלמא סגי ליה. וכן כתב הגרש"ז אוירבך בשמירת שבת כהלכתה (פרק יח הערה קיג) להתיר מטעם זה. אבל עצם הסברא צ"ע דזיל בתר טעמא שתב הרמ"א שהרואה אומר לצורך תשמישו מוציאן.

גם בשו"ת חלקת יעקב ח"א (ס"ס פט) כתב לצדד להתיר בשעון יד, ובפרט בשעונים היקרים של זהב, שהם מגולים ועשויים לתכשיט, ואפילו כשהשעון מתקלקל נושאים אותו עליהם לתכשיט, ולא גרע מטבעת שאין עליה חותם, שע"פ דין הגמרא היוצא בה לרה"ר חייב חטאת, ואף על פי כן כתב הב"י (סי' שא) בשם הר"ן, שעכשיו נהגו בו היתר משום שהוא להם כתכשיט ושרי.

ויש עוד סניף להקל אם נאמר שאין לנו דין רשות הרבים בזמן הזה, וא"כ הוי מילתא דרבנן, ובספקא דרבנן אזלינן לקולא. ולכן לענין הלכה המיקל בשעון יד הצמוד לרצועת עור לצאת בו לרשות הרבים בשבת, במקום שאין עירוב, יש לו על מה שיסמוך. (ובמקום שיש עירוב אף מי שמחמיר על עצמו, פשוט שבשעון יד יש להתיר בפשיטות).